

Verksamheten vid Centrum för arbets- och miljömedicin 2014

Redovisning till Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
vid Stockholms läns landsting

Titel: Verksamheten vid Centrum för arbets- och miljömedicin 2014. Redovisning till Hälso- och sjukvårdsförvaltningen vid Stockholms läns landsting

Rapport: 2015:01

ISBN: 978-91-982104-5-3

Centrum för arbets- och miljömedicin arbetar för att minska arbets- och miljörelaterad ohälsa genom att identifiera och förebygga olika risker i arbets- och omgivningsmiljön. Vi arbetar med patientutredningar och kartläggning av risker, informationsspridning, undervisning och forskning.

Läs mer på webben: camm.sll.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	6
Basuppdrag	7
1. Arbets- och miljömedicinska patientmottagningen	7
2. Hudallergimottagningen	7
3. Riskidentifiering, kartläggning och kunskapsgenerering	8
Psykosociala arbetsmiljöförhållanden och belastningsergonomi	8
Kemiska och fysikaliska arbetsmiljöfaktorer	10
Arbets- och miljöbetingade hudsjukdomar	10
Omgivningsmiljö	11
4. Kunskapsstöd och kunskapsspridning	13
Externa seminarier och evenemang	13
Utbildningar	14
Expertstöd	14
Faktablad	15
Rapportserie	15
Webbplatser	16
Nyheter och media	16
Nätverk och samarbeten	17
Böcker m.m.	17
Särskilda uppdrag	18
1. Arbets- och miljöhälsorapportering	18
2. Hälsosam yrkesdebut	18
3. Hälsöfrämjande skola	18
4. Stöd till SLL personal	19
5. Kartläggning av omgivningsbuller	19

Sammanfattning

Denna verksamhetsberättelse omfattar verksamheten vid Centrum för arbets- och miljömedicin under 2014. Den relaterar till uppdragsavtalet mellan Centrum för arbets- och miljömedicin och Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) från 2013-02-12. Centrum för arbets- och miljömedicin har också bidrag från Landstingsstyrelsens förvaltning, LSF, för utbildning av ST-läkare och kombinationstjänster, samt från Karolinska Institutet för utbildning och forskning. Dessa verksamheter redovisas inte i denna verksamhetsberättelse. Den LSF-finansierade delen av verksamheten kommer från och med 2015 att ingå i uppdraget från HSF.

Centrum för Arbets- och miljömedicin (Camm) har omkring 75 medarbetare som efter flytt i juli 2014 för första gången kunnat samlas i gemensamma nya lokaler på Solnavägen 4 i Stockholm. Detta innebär avsevärt förbättrade möjligheter till samarbete mellan våra enheter. I de nya lokalerna är patientmottagningsdelen integrerad med kontorsdelen av verksamheten. Det intensiva arbetet med planering av de nya lokalerna har gjort att dessa har kunnat inredas mycket ändamålsenligt, men har även tagit resurser från den övriga verksamheten.

Våra två mottagningar, för Arbets- och miljömedicin respektive Hudallergi, har haft en oförändrad tillströmning av remitterade patienter jämfört med tidigare år. För att minska problem med otillfredsställande väntetider har vi inlett rekrytering av ytterligare läkare, samt utökat verksamheten med rådgivning till inremitterande läkare via telefon och e-post för att fler patienter skall kunna tas om hand på en annan vårdnivå. Bland remisserna till arbets- och miljömedicinska mottagningen dominerar sjukdomar som luftvägsbesvär (t.ex. astma och KOL), vibrationsskador, belastningsskador, medicinska tjänstbarhetsbedömningar eller rådgivning kring skyddsutrustning och ev. behov av arbetsbyte. Bland remisserna till hudallergimottagningen dominerar hudbesvär hos frisörer, sjukvårdspersonal och målare men även besvär i inomhusmiljön såväl i arbetet som i bostaden förekommer. Ett stort antal remisser handlar om hudbesvär orsakade av olika typer av proteser och konsumentprodukter. Den medicinska verksamheten kvalitetssäkras kontinuerligt.

Inom området riskidentifiering, kartläggning och kunskapsgenerering samarbetar Centrum för arbets- och miljömedicin med Institutet för Miljömedicin vid Karolinska Institutet, vilket säkerställer att det regionala arbetet bedrivs med hög vetenskaplig kompetens. Personalen vid Centrum för arbets- och miljömedicin medverkar också i rent akademisk forskning. Denna verksamhet finansieras genom externa forskningsbidrag. Verksamheten innefattar en rad projekt inom områdena A) Psykosociala arbetsmiljöförhållanden och belastningsergonomi, B) Kemiska och fysikaliska arbetsmiljöfaktorer, C) Arbets- och miljöbetingade hudsjukdomar samt D) Omgivningsmiljö.

Den enskilt största delen av resurserna vid Centrum för arbets- och miljömedicin satsas på kunskapsstöd och kunskapsspridning. Under 2014 har totalt

12 seminarier arrangerats, med totalt cirka 400 deltagare från exempelvis primärvård, företagshälsovård och myndigheter. Ett stort arrangemang var det Öppna hus vi arrangerade 14/10 för att inviga våra nya lokaler och sprida kunskap om vår verksamhet. Över 200 deltagare från företagshälsovård, hälso- och sjukvård, HR, myndigheter, fackförbund, politiska nämnder, andra AMM-kliniker, arbets- och miljömedicinska forskare och andra yrkesverksamma inom området deltog. Vi har också arrangerat flera utbildningar, exempelvis i arbetsskadebedömning för försäkringskassehandläggare, och i arbetsmiljökunskap för sjukgymnaster och hygiensjuksköterskor. Under hösten 2014 startade ett arbete för mer målgruppsriktade inbjudningar genom mer ändamålsenliga adresslistor. Syftet är att öka kvaliteten och träffsäkerheten på våra seminarieinbjudningar och på sikt öka antalet deltagare.

I faktabladserien om Arbetsmiljö och hälsa har vi gett ut tre faktablad, om arbetsmiljörisker vid graviditet, hälsobesvär av inomhusmiljön och att arbeta säkert med relining (stambyte med epoxiplast i fastigheter).

Centrum för arbets- och miljömedicin har gett ut fem rapporter i den egna rapportserien, och medarbetare har medverkat i en rad böcker. En viktig händelse under året var lanseringen av vår nya externa webbplats www.camm.sll.se, som har fått en mycket god respons och ökat antalet webbesökare påtagligt. Vår webbplats www.jobbafrisk.se informerar om allergirisker inom olika yrken och ger råd om yrkesval för allergiker. Under första halvåret 2014 publicerades en ny informationsfilm om handeksem. Vi medverkar också i webbplatsen viss.nu med beslutsstöd till primärvården vid utredning av arbetsrelaterade sjukdomar/besvär. Medarbetare vid Centrum för arbets- och miljömedicin medverkar även i en rad olika nätverk, vilket är viktiga kanaler för kunskapsspridning. Vi vidareutvecklar och driver även webbplatserna för Bullernätverket www.bullernatverket.se samt Hälsoskydds nätverket www.miljosamverkanstockholm.se

Bland de särskilda uppdragen har vi medverkat i utveckling av frågebatteriet för Folkhälsoenkäten som genomfördes hösten 2014. Projektet "Hälsosam yrkesdebut", som är inriktat på att ge studie- och yrkesvägledare bättre förutsättningar att vägleda ungdomar till ett hälsosamt yrkesval, har avrapporterats i sin första fas. Vidare pågår projektet om Hälsofrämjande skola i samarbete med Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin och Centrum för hälsoinformatik och sjukvårdsforskning. Under 2014 har vi även drivit och gjort en första avrapportering av ett projekt för kvalitetssäkrade och harmoniserade bullerkartläggningar av kommunerna inom Stockholms län. Utöver detta utvecklas vårt arbete med att ge kunskapsstöd till centrala personalavdelningen vid Stockholms läns landsting och vi har ett uppdrag att utvärdera Arbetsmiljölyftet för bättre arbetsmiljö inom Stockholms läns landsting.

Inledning

Verksamhetsberättelsen omfattar den HSF-finansierade verksamheten vid Centrum för Arbets- och miljömedicin (CAMM) under 2014. Den relaterar till uppdragsavtalet mellan CAMM och HSF (HSN 1312-1422). CAMM har också bidrag från Karolinska Institutet för utbildning och forskning samt för ST-utbildning och kombinationstjänster från LSF.

CAMM har ca 75 medarbetare som efter flytt till nya lokaler under juli 2014 för första gången har kunnat samlas i gemensamma lokaler. Detta innebär avsevärt förbättrade möjligheter till samarbeten mellan CAMMs enheter, men en utmaning består i att upprätthålla kontakten med anknytande verksamheter inom KI campus. I de nya lokalerna på Solnavägen 4 är mottagningsdelen integrerad med kontorsdelen av verksamheten. Arbetet med planering av de nya lokalerna har medfört att lokalerna har kunnat inredas mycket ändamålsenligt, men har även tagit resurser från den övriga verksamheten. De nya lokalerna invigdes officiellt 14/10.

CAMM är organisatoriskt indelat i fyra enheter och en stab: Enheten för arbetshälsa som svarar för arbetsorganistoriska och ergonomiska frågor, Enheten för arbetsmedicin som svarar för kemiska och fysikaliska arbetsmiljöfaktorer, Enheten för arbets- och miljödermatologi samt Miljömedicinska enheten som svarar för omgivningsmiljöfrågor. Vi har två patientmottagningar: för arbets- och miljömedicin respektive arbets- och miljödermatologi (hudallergimottagningen). Mer information om vår verksamhet och organisation finns på webbplatsen camm.sll.se.

Nedan presenteras verksamheten under 2014 i enlighet med dispositionen i uppdragsavtalet.

Basuppdrag

1. Arbets- och miljömedicinska patientmottagningen

I arbets- och miljömedicinska patientmottagningen medverkar medarbetare från flera enheter: Arbetsmedicin (läkare, yrkeshygieniker och medicinsk sekreterare), Arbetshälsa (läkare, ergonom, psykolog), Miljömedicin (miljöhygieniker) och Arbets- och miljödermatologi (sjuksköterska, kurator, receptionist), samt verksamhetschef (läkare).

Det har under 2014 varit en fortsatt jämn tillströmning av remisser. Under 2014 genomfördes 221 nybesök och 13 återbesök hos läkare, varav 111 patienter även utreddes av yrkeshygieniker (inkl. 51 arbetsplatsbesök), 42 har utretts av miljöhygieniker (inkl. 39 hembesök), 10 har utretts av ergonom, 13 av kurator och 12 av psykolog. Psykolog har också utrett 7 patienter enligt MIINA (Metod för individuell utredning och kortare intervention vid nydebuterad arbetsrelaterad psykisk ohälsa) utan föregående läkarkontakt. Psykolog har haft 93 återbesök inkluderande stöd och KBT-kontakter, arbets-skadeutredningar och utredning enligt MIINA. Sjuksköterskan har vid flertalet av nybesöken tagit blodprover och genomfört spirometri eller kväveoxid i utandningsluft. Väntetiden från ankomst av remiss till utredningens start har varit mellan 1 och 2 månader. Mottagningen utreder också gravida utan remiss, 27 gravida har utretts av läkare under året, varav 10 även utreddes av yrkeshygieniker (inkl. 6 arbetsplatsbesök). Många av patienterna har besvär på arbetet relaterat till exponering för olika typer av kemikalier, damm eller vibrationer. Andra exponeringar är t.ex. belastning och bristfällig psykosocial arbetsmiljö. En stor del av remisserna handlar om besvär i inomhusmiljön (t.ex. p.g.a. fukt-skador och mögel) på arbetet eller i bostaden. De sjukdomar som dominerar är luftvägsbesvär (t.ex. lungsjukdomar såsom astma och KOL), vibrationsskador, belastningsskador, medicinska tjänstbarhetsbedömningar och rådgivning kring skyddsutrustning och ev. behov av arbetsbyte.

Ganska ofta ingår frågeställning om arbetsskada ur försäkringsmässig synvinkel.

Även miljömedicinska ”larm” handläggs vid mottagningen och resultaten återkopplas till berörda myndigheter. Personal från mottagningen kan medverka vid informationsmöten med allmänheten. Under 2014 har bland annat frågeställningar kring förhöjda halter av polyaromatiska kolväten och metaller i jord samt etylenglykol i dricksvatten utretts.

Vid mottagningen utbildas/handles ST-läkare till specialister i Arbets- och miljömedicin respektive Arbetsmedicin. Under 2014 arbetade 3 ST-läkare på mottagningen. Dessa handleds kliniskt och vetenskapligt av specialistläkare/överläkare samt introduceras i utbildningsverksamhet.

Loggkontroller enligt SALA (Systematisk Automatiserad Logganalys) för granskning av journalöppningar i Take Care har genomförts varje månad. Kvalitetssäkring av verksamheten sker fortgående. Vi har bl.a. påbörjat arbetet med att utforma en patientenkät och tagit fram detaljerad statistik för 2013 års patientverksamhet som presenterats i CAMM-rapport 2014:03.

2. Hudallergimottagningen

Hudallergimottagningen utreder patienter med arbets- och miljödermatologiska symptom samt komplicerade fall av kontaktallergier. I detta arbete deltar läkare, yrkeshygieniker, testsköterska, sjuksköterska, kurator. Delar av enhetens personal (sjuksköterska, kurator, receptionist) arbetar även för den arbets- och miljömedicinska mottagningen.

Inflödet av remisser under 2014 var oförändrat jämfört med året innan; 437 remisser har bedömts. Dessa remisser gav upphov till 283 nybesök=påbörjad klinisk utredning hos läkare. Kurator har medverkat i utredningarna hos 111 av våra patienter, yrkeshygieniska utredningar

inleddes hos 108 patienter. Som en led i diagnos av kontaktallergi har testsköterska utfört lapp-tester i 261 fall. Hos 17 patienter fick enheten utföra allergitester vid Lung-Allergi kliniken vid KS Solna, vår samarbetspartner i typ I allergi-utredningar. Dessa utredningar ligger i samma storleksordning som under 2013 trots att 2014 präglades av förberedelser och genomförande av verksamhetsflytt till nya lokaler. Under större delen av sommarkvartalet var mottagningen stängd för patienter. Väntetiden från remiss till utredningens start har varit otillfredsställande lång, i medeltal ca 4 månader. Vi rekryterar förstärkning på läkarsidan för att kunna korta dessa tider och vi har även utarbetat ett delvis nytt sätt för remissbedömningar; i 29 fall kunde vi utföra ett direkt remissvar med ett detaljerat förslag till vidareutredning av patienten hos andra vårdgivare. Under året har vi även utökat vår ”konsultationsverksamhet”, och i större omfattning än tidigare gett råd per e-post eller telefon till sjukvårdens andra aktörer för deras utredning av svåra kontakteksem och kontaktallergi.

En stor del av remisserna handlar om hudbesvär hos samma yrkesgrupper som tidigare; frisörer, sjukvårdspersonal och målare men även hudbesvär av inomhusmiljön såväl i arbetet som i bostaden förekommer. Ett stort antal remisser handlar om hudbesvär orsakade av olika typer av proteser och konsumentprodukter. Remisser från företagshälsovården har fortsatt minska medan remisserna från primärvården har ökat. En mycket tydlig trend är att vår mottagning kontaktas i betydligt större omfattning än tidigare av hudläkarkollegor som arbetar inom vårdval HUD Stockholm. Vårdvalenheter har tagit över majoriteten av sjukvårdsproduktionen utan att de har kunnat axla utredning av kontaktdermatiter som tidigare var en integrerad del av arbetet vid andra landstingskliniker.

Under året medverkade vi i Svenska kontaktdermatitgruppens multicenterstudie genom att lapp-testa omkring 200 patienter med ny markör för konserveringsmedelsallergi för bättre diagnos av kontaktallergi mot ett av vår tids viktigaste kontaktallergen; isotiazolinoner.

Vid mottagningen utbildas/handles ST-läkare inom olika basspecialitet. Under 2014 utbildade vi 5 ST-läkare inom hud- och könssjukdomar.

Loggkontroller enligt SALA (Systematisk Automatiserad Logganalys) för granskning av journal-öppningar i Take Care har genomförts varje månad. Kvalitetssäkring av egna verksamheten pågår fortgående. Vi har fortsatt arbetet med att få fram bättre metoder för detaljerad patient- och sjukdomsstatistik för patientverksamheten, kvalitetssäkringsdokument för tillgänglighetsfrågor, handläggning av MRSA patienter och hudallergimottagningens administrativa rutiner.

3. Riskidentifiering, kartläggning och kunskapsgenerering

Vi samarbetar nära med Institutet för Miljömedicin vid Karolinska Institutet vilket bidrar till att det lokala och regionala arbetet kan bedrivas evidensbaserat och på en hög vetenskaplig nivå. CAMMs personal bedriver också akademisk forskning men denna finansieras genom externa forskningsbidrag.

Psykosociala arbetsmiljöförhållanden och belastningsergonomi

Arbetet fokuserar på ett hållbart arbetsliv där arbetstagaren ska ha möjlighet att kvarstå i arbete till pension samt på hur förändringar inom arbetslivet påverkar arbetshälsan.

Under 2000-talet har osäkra anställningar och lågkvalitativa arbeten diskuterats alltmer, liksom vilka grupper i samhället som dessa anställningar kan kopplas till. Ett nätverk med medarbetare från bland annat CAMM och Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) arbetar med kunskapsuppbyggnad avseende prekära arbetssituationer. Analys pågår av registerdata avseende arbetsmarknadsanknytning och psykisk ohälsa bland unga vuxna. Ett nytt samarbetsprojekt mellan CAMM och KI har startats under våren som avser att kartlägga diagnoser och försörjningskälla hos personer med maximal tid i sjukförsäkringen.

Projektet Rörlighet på arbetsmarknaden bland sjukskrivna har slutrapporterats till AFA i juni, och en CAMM-rapport (2014:02) har

publicerats. Studien är den första i sitt slag att undersöka jobbyte som arbetslivsinriktad rehabiliteringsåtgärd. Resultaten visar att byte av jobb ökar sannolikheten för långtidssjuk-skrivna att stanna kvar i arbetslivet. I samarbete med Karolinska Institutet pågår metodutveckling kring sömnregistrering som prognostisk faktor för ohälsa och arbetsförmåga.

Under 2014 startade ett nytt samarbetsprojekt mellan KI och CAMM med kartläggning av svensk och internationell forskning där insatser getts av företagshälsovård för att förebygga eller minska psykisk ohälsa. Kartläggningen kommer att beskriva typer av insatser som utvärderats och resultaten av utvärderingarna samt presentera identifierade kunskapsluckor. Resultaten kommer att ingå i kunskapsunderlaget till företagshälsovårdens riktlinjegrupp (riktlinjer för arbetet med psykisk ohälsa inom företagshälsovård i Sverige som planeras att färdigställas 2015).

Psykisk ohälsa i arbetslivet är ett annat samarbetsprojekt mellan KI och CAMM som fokuserar på företagshälsovården. Projektet kommer att utvärdera en individ- och arbetsplatsinriktad intervention för anställda med arbetsrelaterad psykisk ohälsa avseende såväl kostnadseffektivitet som effekt på sjukfrånvaro och hälsa. Tio företagshälsor kommer att lottas till att antingen ge insatsen eller till att ge den åtgärd som vanligtvis ges vid enheten. För de företagshälsor som kommer att ge den nya insatsen genomförs en utbildning på 1–2 dagar. Interventionen baseras på riktlinjer och forskning inom området. Projektet har mött stort intresse från landstinget.

Projektet ”Tidig arbetslivsinriktad rehabilitering inom kommuner och landsting – Företagshälsovårdens metoder och arbetssätt” som syftar till att identifiera framgångsrika metoder och arbetssätt för tidig arbetslivsinriktad rehabilitering har slutrapporterats och resultaten har även presenterats vid en slutkonferens på AFA i juni. En CAMM rapport har publicerats (2014:04) och resultaten har presenterats vid ett seminarium i december 2014. Resultaten visar att företagshälsovården har goda möjligheter att fungera

som en partner till arbetsgivaren i arbetet med tidig arbetslivsinriktad rehabilitering och att nära och goda relationer mellan företagshälsovården och kundföretaget (med tydliga rutiner och dialog) är av stor betydelse för att detta arbete ska bli framgångsrikt.

Medarbetare vid CAMM har under året arbetat med utformning av frågor till Hälsoenkät 2014 samt Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöundersökningar. Data från dessa enkätundersökningar utgör en viktig kunskapskälla och bearbetas utifrån enhetens fokusområden. För närvarande pågår analyser av data över psykosociala arbetsrelaterade faktorer och sjuknärvaro från tidigare hälsoenkät i Stockholms län.

Under 2014 har arbetet med jobbboxponeringsmatriser avseende fysisk belastning och psykosociala arbetsmiljöfaktorer inletts. Kompletterande data från Arbetsmiljöundersökningarna 1997–2013 har beställts från Statistiska Centralbyrån.

Arbete inom ett projekt för utvärdering av olika observationsmetoder för ergonomisk riskbedömning av handintensivt repetitivt arbete har under 2014 fortsatt med bland annat framtagande av utbildningsmaterial och utbildning av ergonomer samt insamling av data för utvärdering av validitet och reliabilitet för aktuella metoder. I ett annat pågående projekt för FHV:s metoder, har mjukvara utvecklats som gör det möjligt för ergonomer att enkelt mäta och identifiera belastande arbetsställningar. Personal vid CAMM ingår även i en expertgrupp i SBU-projektet ”Prevention av långvarig smärta i rygg och nacke”.

Vi arbetar även med projekt riktade mot enskilda yrkesgrupper. I ”Sophämtarnas arbetsmiljö – allas ansvar” har under våren i ett första steg enkäter skickats ut till alla sophämtare i regionen. En heldagskonferens har genomförts där delresultat presenterades. Projektet ”Att skapa förutsättningar för en hållbar hemtjänst – Förslag till kommunal ersättningskvalitetsuppföljningsmodell för god bemanning, kompetensutveckling och personalkontinuitet hos utförarna” som berör hemtjänsten och sam-

band mellan ekonomi, arbetsförhållanden och omsorgskvalitet (HEKLA) med mål att utveckla ett kvalitetsledningssystem har avrapporterats till AFA. Projektet Företagshälsovårdens arbete med hälsoundersökningar har slutrapporterats till AFA Försäkring och en rapport i CAMMs rapportserie planeras.

Ett samarbetsprojekt med Uppsala universitet om betydelsen av avtal mellan arbetsgivare och företagshälsovård har resulterat i en rapport: ”Stimulerar avtal mellan arbetsgivare och företagshälsovård till samarbete för hälsosamma arbetsplatser? En genomlysning av avtal och avtalsprocess”. Rapport 5/2014 Arbets- och miljömedicin, Uppsala.

Medarbetare har medverkat i en rapport Från risk till frisk – om friskfaktorer i kommuner och landsting (Hälsa och framtid) från AFA Försäkring samt som författare till kapitel i AFA försäkring Rehabilitera mera – och tidigare, om framgångsrika modeller för arbetslivsinriktad rehabilitering.

Medarbetare har medverkat i flera filmer om Sophämtarprojektet (om biomekaniska fältmätningar och enkätstudien), som nu sprids av Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (TYA). Ny kunskap om fördelar av jobb-byte vid långtidssjukskrivning har uppmärksammats av bland annat Prevent och Kommunalarbetaren. Även företagshälsovårdens stöd vid rehabilitering har uppmärksammats (Arbetsmiljoforskning.se). Medarbetare har intervjuats i tidningen Arbetarskydd om psykosociala faktorer och hälsa samt mobbning på arbetsplatser (det senare även på Aftonbladets WebbTV).

Kemiska och fysikaliska arbetsmiljöfaktorer

Flera medarbetare arbetar med arbetsmiljöinriktad riskidentifiering/forskning inom området kemiska och fysikaliska hälsorisker. Projektet ”Brandmän och cancer – epidemiologiska studier av cancer risk och kartläggning av exponering för cancerframkallande ämnen via luftvägar och hud” har startat under 2014 med flera epidemiologiska delprojekt, och med exponeringsmätningar på brandinstruktörer. Alla de epidemiologiska delprojekten

är påbörjade och exponeringsmätningarna är avslutade för brandinspektörer och polisens brandutredare. För brandmän under uttryckning återstår ett fåtal mätningar. Mätningarna innefattar både luftburna partiklar och gaser liksom föroreningar som fastnar på huden.

I en studie om risken för hjärtinfarkt hos män och kvinnor i dammexponerade arbeten bearbetas en jobbexponeringsmatris som kommer att användas för exponeringsbestämning bakåt i tiden. En studie av kemikalieexponeringars betydelse för bröstcancer har startat.

Inom bullerområdet så har en tidigare exponeringsmatris för bullerexponering i arbetslivet uppdaterats och förfinats avseende antalet bullerintervall. I matrisen bullerklassas 322 yrkesgrupper avseende buller i arbetet under 9 femårsintervall från 1970 fram till och med 2014. Exponeringen graderas i fem olika bullerintervall från < 70 dB(A) till > 85 dB(A). Arbetet med validering pågår.

Några medarbetare arbetar främst med internt stöd inom CAMM/SLSO för att ge underlag till sjukdomstrender i Stockholms län, t.ex. avseende diabetes, ledgångsreumatism, hjärtinfarkt och sjuklighet/dödlighet i en åldrande befolkning i Stockholms län. Det senare arbetet har bl.a. utmynnat i ett seminarium om åldrande befolkning som vi anordnade i oktober. Dessutom planeras svenska artiklar/faktablad utifrån dessa arbeten. Ett faktablad om diabetestrender har kommit ut i samarbete med Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) ”Diabetesförekomsten i Stockholms län 1990 – 2010, 2014:14” (CES numrering).

Flera medarbetare har medverkat i vetenskapliga artiklar inom området Arbetsmedicin.

Arbets- och miljöbetingade hudsjukdomar

Vi har sammanställt vår erfarenhet om kliniska aspekter samt lapptester med metylisotiazolinon, ett det konserveringsmedel som orsakat en närmast epidemiartad ökning av kontaktallergi bland yrkesverksamma målare, ofta bland unga människor. Rapporten presenterades vid ett europeiskt samarbetsmöte (COST Action TD1206 enligt ovan) i Barcelona.

Under 2013 startade vi ett projekt med vidareutveckling av vår lapptestdatabas och ett bearbetningsprogram (EKTA) till denna. Under 2014 genomförde vi ett intensivt arbete med vidareutveckling och användartester inför introduktion av programmet i skarpt läge i januari 2015. EKTA används för att planera, genomföra, registrera och analysera lapptester. EKTA ger oss möjlighet till betydligt mer komplicerade analyser av skadlig hudexponering i vårt patientmaterial och därigenom i samhället också än vad vi hittills kunnat erbjuda. Under 2014 förde vi även förhandlingar med hjälp av SLSOs jurister och IT-utvecklare om distribution av detta program till andra landsting och kliniker.

I samarbete med Institutet för Miljömedicin vid Karolinska Institutet utförde vi en studie av nickelxponering vid träning i gym som visar att det föreligger en betydande och potentiellt skadlig exponering för nickel från hantlar och andra träningsredskap. Resultaten presenterades vid en kongress och i en vetenskaplig artikel. Resultaten kommer också att användas som underlag till en informationsbroschyr riktad till allmänheten.

Förekomsten av kontaktallergi och handeksem vid 16 års ålder har undersökts i BAMSE-kohorten i nära samarbete med Institutet för miljömedicin vid Karolinska Institutet. En artikel om handeksem hos 16-åringar publicerades i vetenskaplig tidskrift under året och studie om kontaktallergi färdigställs under början av 2015.

I april 2014 samordnade vi ett nationellt arbetsmöte om socialförsäkringsaspekter av arbets- och miljödermatologiska sjukdomar. I samarbete med Svenska sällskapet för arbets- och miljödermatologi, Inspektionen för socialförsäkringen samt Försäkringskassan har vi påbörjat ett arbete med analys av faktorer som på ett negativt sätt påverkar arbetsskador gällande arbets- och miljöorsakade hudsjukdomar och allergier. Därigenom försöker vi påverka beslutsfattarna för att genom ändrade regler kunna ge bättre stöd till stora patientgrupper som drabbas av yrkeshudsjukdomar.

Omgivningsmiljö

Arbetet med riskidentifiering och kartläggning inom omgivningsmiljön har fokus på buller, luftföroreningar, inomhusmiljö, klimatets påverkan på människors hälsa samt allergi med särskild inriktning mot allergi och luftvägssjukdomar hos barn. Analyser av samband mellan olika miljöfaktorer och hälsoeffekter i länet bedrivs i nära samarbete med Institutet för miljömedicin vid Karolinska Institutet. Detta samarbete bidrar till att upprätthålla regional, nationell och internationell auktoritet inom miljömedicin, vilket är nödvändigt för att landstinget ska kunna ge expertstöd av betydelse. Samarbetet bidrar också till att långsiktigt säkerställa god kompetens inom organisationen.

Bland annat har kartläggningarna i länet rört exponeringar för buller, luftföroreningar, värmeböljor, cancer- och allergiframkallande ämnen, hästallergener, byggnadsmaterial och fukt. De hälsoeffekter som studeras är främst hjärtkärlsjuklighet, luftvägssjuklighet samt allergisjukdom. Dessutom har den kombinerade effekten på lungfunktion av pollenförekomst och luftföroreningar börjat undersökas inom BAMSE-kohorten.

Specifikt under 2014:

Bamse

16-årsuppföljningen inom Bamseprojektet (barn, allergi, miljö, Stockholm och epidemiologi) slutfördes under 2013 och under 2014 avslutades upprättningen av databaserna. Under 2014 har analysarbetet fokuserats på förekomst och trender av allergirelaterade sjukdomar upp till 16 års ålder och kartläggning av miljörelaterade och ärftliga faktorer som påverkar sjukdomsutveckling. BAMSE har också bidragit med data och prover till flera internationella samarbetsprojekt (t.ex. EU-projektet MeDALL). Flera av projekten leds och koordineras av forskare från BAMSE-studien.

Två större projekt håller på att avslutas. Det ena innefattar ny teknik för att studera allergiantikroppar (IgE-analys med microarray teknik) kopplat till prognos och att tidigt kunna identifiera barn som kommer utveckla allergirelaterade sjukdomar. Det andra fokuserar på

kartläggning av lungfunktionsutveckling upp till tonåren och betydelsen av exponering för luftföroreningar och andra faktorer. Även analyser av blodtryck och BMI respektive fetma har påbörjats och resultat beräknas bli klara under 2015.

Luftföroreningar

Data från projektet om befolkningens exponering för sot, finansierat av landstingets miljöanslag, sammanställdes och avrapporterades till SLL. I korthet visade resultaten att halten sotpartiklar i andningszonen var högre när man färdades med buss jämfört med cykling och gång och att halterna var väsentligt lägre vid cykling längs gator med lite trafik jämfört med parallella gator med högre trafikintensitet. Sammanfattningsvis är val av färdväg och möjligtvis tid på dagen viktiga faktorer att ta hänsyn till för att minska den personliga exponeringen för hälso- och sjukdomsotpartiklar när man färdas i stadsmiljö. Kompletterande analyser kommer att rapporteras under 2015.

Kartläggning av känsliga grupper i länet för akuta effekter av luftföroreningar: En första rapport är under granskning för publicering i internationell vetenskaplig tidskrift. Ytterligare analys av materialet pågår och rapportering kommer att ske under 2015.

Hjärtstopp utanför sjukhus och påverkan från luftföroreningar och temperatur i länet: Rapportering om effekten av utomhustemperaturen är under granskning för publicering i internationell vetenskaplig tidskrift. Ytterligare analyser pågår.

Luftföroreningar och demens i Stockholms län: Analysarbetet har påbörjats och rapportering kommer att ske under 2015.

Långtidseffekter av luftföroreningar i Stockholm, Göteborg och Umeå. Ett samarbete har inletts och en harmoniserad skattning av långtidsexponering för luftföroreningar är under utarbetande. Bland annat kommer hjärtkärleffekter på vuxna att analyseras.

Buller

Vi medverkar i Världshälsoorganisationen WHO:s arbete med nya rekommendationer om

riktvärden för buller och har författat ett avsnitt om biologiska mekanismer vad gäller icke-hörrelaterade effekter. Arbetet har bestått i att samla in, granska och sammanfatta tillgänglig evidens avseende stressrelaterade mekanismer samt akuta och kroniska effekter av trafikbuller på såväl hjärt- och kärlsystemet som det metabola systemet.

Den miljömedicinska enheten medverkar i två forskningsprojekt om buller och hälsa i Stockholms län. Det första projektet studerar samband mellan exponering för trafikbuller (väg-, spår- och flyg-) i hemmiljön och hjärtkärlsjukdom, t.ex. högt blodtryck, hjärtinfarkt och stroke, samt metabola markörer, så som Body Mass Index och bukumfång. Det andra projektet har nyligen startats och syftar till att undersöka barns och ungdomars hälsa i relation till trafikbullerexponering i både hem- och skolmiljö. Hälsoutfall som kommer att studeras är stresshormonnivå (kortisol), blodtryck och förekomst av astma och allergier.

Projektet "Öppna data" slutrapporterades till Vinnova i september 2014 och har resulterat i en WMS-tjänst som visar den regionala bullerkartan i Stockholms län. Kartmaterialet administreras av Länsstyrelsen och nås via en WMS-länk från Bullernätverkets hemsida.

Klimatförändring och grönstruktur: temperatur och pollenssäsonger

En analys om förändringar i pollenmängder i Stockholm över 40 år har genomförts och en vetenskaplig publikation är redo för att skickas in. Dessutom har effekten av pollen på lungfunktion hos barn undersökts i BAMSE-kohorten och en publikation är under granskning för publicering i vetenskaplig tidskrift. I samarbete med Amerikanska NIEHS har en översiktspublikation om möjliga negativa miljöaspekter på tätortsnära grönstruktur förberetts och är på väg att skickas in till tidskriften "Ecohealth".

Övrigt

Vi medverkar i en prospektiv studie av mobiltelefonanvändning och hälsa, ett samarbetsprojekt med Karolinska Institutet. Studien är ett internationellt samarbete mellan forskargrupper från Danmark, England, Finland, Nederländerna

och Sverige. De första uppföljningsenkäterna har nu genomförts i Finland och Sverige. Studiegruppen om totalt 290 000 personer följs även genom registerdata avseende sjukdomar och dödsfall. De första analyserna avseende förändrad hälsa genomförs nu i relation till exponering vid studiens start.

Ett projekt om hälsoutveckling i ett längre perspektiv för personer med amalgamrelaterad ohälsa slutrapporterades till Socialstyrelsen september 2014. Personer som i tidigare studie karakteriserats av en sårberhetsprofil uppvisar vid uppföljning 10 år senare (cirka 20 år efter att de utretts vid Amalgamenheten på Huddinge sjukhus) en bild med sämre hälsa, fler medicinska diagnoser och självrapporterade överkänsligheter mot amalgam, andra tandersättningsmaterial och även andra miljöfaktorer samt tecken till depression.

4. Kunskapsstöd och kunskaps-spridning

Externa seminarier och evenemang

Centrum för arbets- och miljömedicin har arrangerat 12 seminarier för externa målgrupper med totalt nära 400 deltagare under året:

21/3 Förutsättningar för hållbart arbete med lean inom vården

Målgrupp: Personal inom HR, organisationsutveckling, företagshälsovård, chefer, skyddsombud m fl. 6 deltagare.

9/4 Klimat och temperatur – satellitseminarium till Vårmötet 2014 i Uppsala

32 deltagare.

25/4 Arbetsmiljörisker vid graviditet

Målgrupp: Personal inom företagshälsovården. 18 deltagare.

9/5 Arbetsförmåga vid depressions- och ångestsjukdom

Målgrupp: Personal inom HR, företagshälsovård, primärvård, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, chefer, skyddsombud m.fl. 23 deltagare.

23/5 Arbetsmiljörisker vid graviditet

Målgrupp: Personal vid mödravårdscentraler. 12 deltagare.

16/5 God synergonomi i arbetslivet

– viktigt för produktion och välbefinnande

Målgrupp: Företagshälsovården; designer, arkitekter och konsulter som utformar arbetsmiljöer; arbetsmiljöansvariga inom myndigheter och företag inkl. personalavdelningar och HR; näringslivets centrala representanter och fackliga förtroendemän; försäkringsbolag. 22 deltagare.

30/9 Symposium Luft och hälsa

Målgrupp: Politiker och tjänstemän inom kommun och landsting. Miljöchefer, miljö- och hälsoplanerare, handläggare inom områdena trafik, samhälle, miljö och hälsa. 70 deltagare.

3/10 Hur gamla kan vi bli och hur länge kan vi jobba?

Målgrupp: Arbets- och miljömedicinska forskare och andra yrkesverksamma inom området samt en intresserad allmänhet. 29 deltagare.

19/11 och 27/11 Allergi i skolan. Om allergi och inomhusmiljö.

Målgrupp: Skolsköterskor, skolläkare och andra intresserade från elevhälsan. 86 deltagare.

28/11: Laserangrepp mot ögonen – risk i trafikmiljön

Målgrupp: Yrkesförare, fackförbund. 25 deltagare.

12/12: Företagshälsovårdens roll vid framgångsrik tidig arbetslivsinriktad rehabilitering

Målgrupp: Personal inom företagshälsovård, HR, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, chefer, skyddsombud med flera. 50 deltagare.

Under hösten 2014 startade arbetet med att skapa mer ändamålsenliga adresslistor till målgrupperna och mer målgruppsriktade inbjudningar. Syftet är att öka kvaliteten och träffsäkerheten på våra seminarieinbjudningar och på sikt öka antalet deltagare.

Ett stort arrangemang under 2014 var det Öppna hus som Centrum för arbets- och miljömedicin genomförde den 14 oktober och som syftade till att visa upp verksamheten i de nya lokalerna på Solnavägen. Målgrupp var representanter från

företagshälsovård, hälso- och sjukvård, HR, Arbetsmiljöverket, fackförbund, politiska nämnder, andra AMM-kliniker, arbets- och miljömedicinska forskare och andra yrkesverksamma inom området. Totalt anmälde sig 234 deltagare till Öppet hus.

Sedan 2002 har Centrum för arbets- och miljömedicin, i samarbete med Centrum för allergiforskning (CfA) vid Karolinska Institutet, anordnat offentliga evenemang där allmänheten erbjudits gratis test av lungfunktionen. I år genomfördes eventet den 2–3 oktober på Centralstationen i Stockholm och temat var ”Ren luft”.

Prevents konferens Gilla Jobbet är ett återkommande event som i första hand vänder sig till skyddsombud och chefer med arbetsmiljöansvar. På Gilla Jobbet 2014, som lockade totalt runt 5 000 deltagare, deltog två medarbetare i ett seminarium med rubriken ”Skydda räddarna – brinnande aktuella arbetsmiljöinsatser inom räddningstjänsten”. Centrum för arbets- och miljömedicin deltog också i mässans bibliotek (med tryckta faktablad och rapporter) och webblibrotek (med den nya webbplatsen www.camm.sll.se).

Arbetet fortgår med planeringen av Arbets- och miljömedicinska vårmötet i april 2015. Mötet beräknas samla 300 deltagare från arbets- och miljömedicinska enheter i landet och olika personalkategorier inom företagshälsovården. Under 2014 års arbets- och miljömedicinska vårmöte deltog vi med flera sessioner.

Utbildningar

Centrum för arbets- och miljömedicin har under 2014 fortsatt med traditionella föreläsningssatser inom Stockholms läns landsting. Bland annat kopplat till informationskampanjen ”Vårda händerna”, arbetet med att förebygga handeksem i vården samt utbildningar riktade till hygien-sköterskor. Genom dessa insatser bidrog vi till landstingets smittskyddsarbete och nådde cirka 350 deltagare.

Vidare har vi hållit i en femdagarskurs riktad till blivande specialistläkare i hela landet om arbets-

och miljödermatologi. Av 30 deltagare var 29 blivande hudläkare och en deltagare blivande specialist i arbets- och miljömedicin.

Centrum för arbets- och miljömedicin har genomfört två utbildningar för hälso- och sjukvårdspersonal om eksem och födoämnesallergi, med cirka 40 deltagare. Denna seminarieform återkommer varje termin.

Centrum för arbets- och miljömedicin har genomfört en utbildning av arbetsskadehandläggare på Försäkringskassan om arbetsrelaterad stress, psykiska sjukdomar och kemiska arbetsmiljörisker. Utbildningen bestod av flera utbildningstillfällen med cirka 12 deltagare.

En utbildning om allergi och inomhusmiljö för personal inom skolverksamheten i Salems kommun, Sundbybergs kommun och Danderyds kommun har genomförts vid fyra utbildningstillfällen. Två separata utbildningstillfällen har anordnats i en förskola i Vallentuna och en skola i Stockholms stad. Även Manillaskolan på Djurgården har fått ta del av utbildning om allergi hos skolbarn och råd om åtgärder. Vi har deltagit som föreläsare vid Astma & Allergiförbundets utbildning riktad till allmänheten om astma och allergiprevention i förskolor och skolor. Det allergipreventiva arbetet fortsätter och två kommuner är inplanerade under våren 2015 – Solna och Nacka.

På ett seminarium anordnat av AFA Försäkring på Gustavsbergfabriken har Centrum för arbets- och miljömedicin deltagit med föredrag om kvartsexponering och sjuklighet.

Inspirerade av vårt seminarium Arbetsmiljörisker vid graviditet i maj 2014 blev vi kontaktade av barnmorskor som bjöd in oss för att hålla föredrag för kollegor till dem vid två tillfällen under hösten 2014. Totalt deltog cirka 40 personer vid dessa föredrag.

Expertstöd

Centrum för arbets- och miljömedicin ger regelbundet kunskapsstöd till andra delar av Stockholms läns landsting, till andra myndigheter, kommuner, företagshälsovård, övriga organisationer och allmänhet.

Vi besvarar telefon- och mailförfrågningar från företagshälsovården, primärvård och olika myndigheter samt från allmänheten. Detta sker fortlöpande av flera yrkesgrupper som exempelvis läkare och yrkes- och miljöhygieniker. Totalt har cirka 1 000 samtal/mail besvarats under 2014.

Centrum för arbets- och miljömedicin genomför kommunbesök för att bidra med kunskapsstöd till kommunernas miljöarbete. Under 2014 har sådana besök genomförts i Solna, Sigtuna, Upplands Bro, Upplands Väsby, Österåker, Södertälje, Lidingö, Stockholm, Södertörn, Haninge, Nynäshamn och Tyresö. Vi har även genomfört flera hälsoriskbedömningar på uppdrag av bland annat kommunernas miljökontor, främst med avseende hälsoeffekter av förorenad mark i skolor och förskolor. Vi har även besvarat flera telefon- och mejlförfrågningar från främst kommunernas miljökontor men även från andra myndigheter och allmänheten.

Vi ger stöd till företagshälsovård och andra arbetsmiljöingenjörer för yrkeshygieniska mätningar, bland annat genom uthyrning av mätinstrument vilket under 2014 skedde vid cirka 30 tillfällen. I samband med uthyrningen sker ofta kunskapsstöd avseende mätstrategi och utvärdering av resultat. De mest uthyrda av våra instrument är de som används för att mäta buller i arbetsmiljön, men även direktvisande instrument för partikelexponering liksom instrument för att mäta vibrationer i hand/arm och helkropp är efterfrågade. I samband med Centrum för arbets- och miljömedicins flytt till Solnavägen 4, inklusive flytt av vårt arbetsmedicinska laboratorium, hölls instrumentuthyrningen stängd under cirka 15 veckor.

Centrum för arbets- och miljömedicin bistod Stockholms läns landsting med expertstöd vid upphandling av medicinska handskar och kemisktekniska produkter.

Vidare har Centrum för arbets- och miljömedicin svarat på flera regionala, nationella och internationella remisser, som exempelvis: Tillåtlighetsprövning av Ostlänken; Förslag till förordning om riktvärden för trafikbuller; Yttrande angående EU-kommissionens samråd om EU:s

bullerpolitik och genomföranderapporten om direktivet om omgivningsbuller; Nya steg för en effektivare plan- och bygglag; Ekosystemtjänster i en expansiv region, Strategi för miljömålet Ett rikt växt- och djurliv i Stockholms län; Giftfri miljö, strategi för Stockholms län.

I samarbete med Enheten för krisberedskap, Avdelningen för säkerhet och beredskap vid Stockholms läns landsting, har Centrum för arbets- och miljömedicin påbörjat arbetet med ett kapitel om klimat i landstingets "Risk- och sårbarhetsanalys". Förberedelser för att skapa en "Beredskapsplan för värmeböljor" som stöd för vårdpersonal och patienter är i gång.

Faktablad

Tre nya faktablad "Arbetsmiljörisker vid graviditet", "Hälsobesvär av inomhusmiljön" och "Arbeta säkert med relining – Risker, regler och skyddsåtgärder" har färdigställts och finns tillgängliga i tryckt form och för nedladdning via den externa webbplatsen. Faktabladet om relining (användning av epoxiplast vid arbete med att renovera stammar och rör) togs fram av Institutet för miljömedicin vid Karolinska Institutet i samarbete med CAMM. 5 000 exemplar trycktes och distribuerades särskilt till Byggnadsregionkontor i Sverige.

Ytterligare ett faktablad, "Diabetesförekomsten i Stockholms län 1990–2010", har tagits fram i samarbete med Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, CES, vid Stockholms läns landsting.

Rapportserie

Totalt fem rapporter har under 2014 getts ut i Centrum för arbets- och miljömedicins rapportserie, för vilken det även i samarbete med formgivare tagits fram en särskild layout för ökad läsbarhet och synlighet. Samtliga rapporter finns att ladda ner på den externa webbplatsen:

2014:01. Verksamheten vid Centrum för arbets- och miljömedicin 2013

Centrum för arbets- och miljömedicins rapportserie, 2014:01.

2014:02. *Rörlighet på arbetsmarknaden bland sjukskrivna*

Gun Johansson, Karin Nordström, Tomas Hemmingsson, Kerstin Ekberg. Centrum för arbets- och miljömedicins rapportserie, 2014:02.

2014:03. *Patientstatistik 2013. Arbets- och miljömedicinska mottagningen*

Carolina Bigert, Alkistis Nalbanti, Natalja Balliu. Centrum för arbets- och miljömedicins rapportserie, 2014:03.

2014:04: Tidig arbetslivsinriktad rehabilitering inom kommuner och landsting företagshälsovårdens metoder och arbetssätt
Katarina Kjellberg, Gunnel Ahlberg, Sara Göransson, Marianne Parm Sund, Christian Ståhl, Allan Toomingas, Carl Åborg. Centrum för arbets- och miljömedicins rapportserie, 2014:04.

2014:05 *Arbetsskaderisker i yrken efter yrkesförberedande gymnasieprogram. Delrapport från projektet Hälsosam yrkesdebut*

Allan Toomingas, Elin Sandberg, Marie Lewné. Centrum för arbets- och miljömedicins rapportserie, 2014:05.

Webbplatser

Under hösten 2014 lanserades Centrum för arbets- och miljömedicins nya externa webbplats, www.camm.sll.se. Med en responsiv design anpassas webbplatsen automatiskt efter den dator, mobil eller surfplatta som besökaren använder. Sedan webbplatsen lanserades i september 2014 och fram till sista december har nära 4 000 (3 986) nya användare besökt webbplatsen. Under projektets gång har planering av struktur, upplägg och migrering på den externa webben genomförts och aktuell text har korrekturlästs avseende tonalitet och språk. Det intensiva arbetet fortgår med att vidareutveckla tillgänglighet och funktionalitet som språkversioner och kalenderium och att använda webben som en plattform att sprida nyheter, information om aktuella projekt, forskning och expertkunskap.

Centrum för arbets- och miljömedicin driver och underhåller även webbplatsen *Jobba Frisk* www.jobbafrisk.se, om risken för astma och eksem i arbetslivet och hur problem kan före-

byggas. Under första halvåret 2014 publicerades en ny informationsfilm om handeksem. Vi har även hjälpt kollegor i Finland med att starta en liknande vägledande webbsida.

Centrum för arbets- och miljömedicin driver och underhåller webbsidor om arbets- och miljöorsakade sjukdomar på webbplatsen www.viss.nu, ett system för vårdinformation och beslutsstöd till primärvården i Storstockholm.

Vi vidareutvecklar och driver även webbplatserna för Bullernätverket (www.bullernatverket.se) samt Hälsoskydds nätverket (www.miljosamverkanstockholm.se/web/page.aspx?refid=31).

Nyheter och media

Sex e-nyhetsbrev i serien "Arbetsmiljö och hälsa" (cirka 1 700 prenumeranter) och sex i serien "Miljö och hälsa" (cirka 1 300 prenumeranter) producerades och publicerades av Centrum för arbets- och miljömedicin under 2014. Nyhetsbrev baseras på de nyhetsartiklar om verksamheten som kontinuerligt publiceras på den externa webbplatsen www.camm.sll.se. Varje utskickat nyhetsbrev driver i sin tur besökare till webbplatsen.

Medarbetare vid Centrum för arbets- och miljömedicin deltar ofta som experter i media. Under 2014 har medarbetare exempelvis intervjuats om psykosociala faktorer och hälsa samt mobbing på arbetsplatsen i tidningen *Arbetsarkivet* liksom i *Aftonbladet TV* i ett program om mobbing i arbetslivet. Medarbetare har även intervjuats i *Prevents* tidning *Arbetsliv* om sjukskrivnas rörlighet på arbetsmarknaden och om hälsobesvär av inomhusmiljön. En intervju av medarbetare, med fokus på företagshälsovårdens stöd vid rehabilitering, har publicerats på webbsiten arbetsmiljoforskning.se. Flera riksmidier har utifrån Läkemedelsverkets kampanj om hälsorisker knutna till tatueringsfärger sänt inslag där medarbetare vid Centrum för arbets- och miljömedicin medverkat som experter. Flera riksmidier, exempelvis Sveriges Radio Ekot, har under hösten hört av sig för att få ta del av Centrum för arbets- och miljömedicins projektresultat 2007 om buller i skolmatsalar.

Nätverk och samarbeten

Centrum för arbets- och miljömedicins medarbetare medverkar i en rad olika nätverk och samarbeten som är viktiga kanaler för kunskaps-spridning.

Vi medverkar i Kriteriegruppen för hygieniska gränsvärden vid Arbetsmiljöverket samt i COST action TD1206, ett EU-finansierat europeiskt samarbetsprojekt för förebyggandet av arbetsdermatologiska sjukdomar. Inom ramen av det sistnämnda arbetet försöker vi harmonisera europeiska standarder och kunskapsläge för effektivare utnyttjande av åtgärdsresurser.

Vi koordinerar ett nätverk av svenska kliniker och universitetsinstitutioner inom det arbets- och miljömedicinska området i Mellansverige som syftar till att stärka området i kommande utlysningar inom EU:s forskningsprogram Horizon 2020.

Vidare leder Centrum för arbets- och miljömedicin ett nätverk av ergonomer inom företagshälsovård och privatpraktik i Stockholms län med regelbundna möten och utbildningar. Kunskaps-spridning sker även genom aktivt arbete inom bryggeribranschen samt konferenser för målgrupper som Kommunal (styrning av hemtjänst).

Bullernätverket i Stockholm har under den aktuella perioden arrangerat tre seminarier: "Bullerkartläggning" (8 april), "Bullerskyddsåtgärder i länet" (29 april) och "Förändringar i regelverket för buller vid bostadsbyggande" (5 november). Utöver det har man byggt upp webbplatsen www.bullernatverket.se på nytt efter byte av webbhotell, sammanställt och skickat ut tre e-nyhetsbrev samt drivit projektet "Öppna data – Regional Bullerkarta Stockholms län" som syftar till att göra den regionala bullerkartan mer lättillgänglig genom utveckling av webbaserade karttjänster.

Hälsoskydds nätverket i Stockholm har under den aktuella perioden genomfört två seminarier: Samsyn i länet (8 maj) med cirka 80 deltagare, samt Kemikalier i förskolan (17 november), med cirka 80 deltagare. Nätverket har också genomfört en heldags workshop om "Samsyn i länet" där hälsoskyddsinspektörerna gavs olika överkla-

gandeärendet att reflektera och diskutera kring, både i mindre grupper och i storgrupp, och genomfört två möten för att planera kommande aktiviteter.

Centrum för arbets- och miljömedicin har under 2014 bidragit till bildandet av ett nytt nätverk, Hus- och Ventilationsnätverket, under Miljösamverkan Stockholm. Nätverket är ett forum där olika frågor gällande funktion och utredning av byggnader och ventilation ska kunna diskuteras öppet, via mejl, telefon och på gemensamma möten. Ett andra syfte är att harmonisera hanteringen av dessa ärenden så att de hantearas lika över hela länet. I nätverkets regi hölls under våren ett heldagsseminarium "Ventilation i offentliga byggnader, med fokus på skolor, förskolor och äldreboende", vilket samlade cirka 100 deltagare. Ett nytt seminarium, Självdragsventilation i flerbostadshus, planeras till januari 2015.

Böcker m.m.

Centrum för arbets- och miljömedicin har medverkat i en rad böcker och andra skrifter. Exempelvis genom:

- Ett kapitel om hjärtkärlsjukdom och yrkesmässig exponering för metaller publicerad i "Handbook on the Toxicology of Metals" (Academic Press 2014)
- En kunskapssammanställning om hälsoeffekter av asbestexponering: "Asbestos, asbestosis, and cancer – Helsinki criteria for diagnosis and attribution"
- Ett kapitel om cancerprevention i en lärobok "Occupational Cancer" (Springer 2014)
- En kunskapssammanställning om flygbuller och barns hälsa på uppdrag av Swedavia
- Ett kapitel om genetik vid allergi och astma i läroboken "Allergi och astma hos barn" (Studentlitteratur 2014)
- Nationella riktlinjer för vård vid astma och KOL. Socialstyrelsen 2014.

Särskilda uppdrag

1. Arbets- och miljöhälsoberättelse

Under våren 2014 har vi medverkat i utveckling av frågebatteriet för Folkhälsoenkäten som genomfördes hösten 2014. Enkäten är grunden för den Arbetshälsoberättelse som kommer att publiceras 2016. Planering av analys- och skrivarbete för berättelsen har påbörjats under 2014.

Implementering av ”Miljöhälsoberättelse för Stockholm 2013” har pågått under 2014 och vi har medverkat vid framtagande av ”Miljöhälsoenkät 2015” som kommer att vara grunden för nästa miljöhälsoberättelse. Vi har även bistått Lidingö stad i framtagande av ”Miljöhälsoberättelse för Lidingö”.

2. Hälsosam yrkesdebut

Projektet Hälsosam yrkesdebut syftar till att minska arbetsrelaterade sjukdomar och skador genom att ge skolor bättre förutsättningar att vägleda elever till ett hälsosamt studie- och yrkesval. Under 2014 har vi upprättat en hemsida för projektet, www.camm.sll.se/hyd, samt skapat funktionsmailen halsosamyrkesdebut@sll.se och spridit information om projektet via nyhetsbrevet arbetsmiljö och hälsa. Under våren gav Prevent, en ideell organisation inom arbetsmiljöområdet, genom sin tidning Arbetsliv ut nyhetsartikeln ”Unga lär sig undvika risker” som handlar om projektet. Även Sveriges Vägledarförening gav ut en artikel om projektet genom sin tidning Vägledaren (nr 2/2014). Under maj månad presenterades projektet både hos Arbetsmiljöverket och för cirka 200 studie- och yrkesvägledare på en Vägledarkonferens. Projektet presenterades också med poster och föredrag på CAMMs ”Öppet Hus” i oktober.

Under 2014 planerades och genomfördes en webbaserad enkätundersökning om medicinsk studie- och yrkesvägledning, arbetsmiljö och hälsorisker kopplade till olika yrken. Enkäten riktades till rektorer, biträdande rektorer, skolsköterskor, studie- och yrkesvägledare samt

yrkeslärare på alla högstadieskolor (cirka 300) och cirka 100 gymnasieskolor med de prioriterade inriktningarna i Stockholms län. Enkäten togs fram i samverkan med en extern referensgrupp. Trots flera personliga mejl till berörda yrkesverksamma personer på de olika skolorna svarade endast ca 400 personer på enkäten (ca 35 %). Resultatet har börjat bearbetas och en CAMM-berättelse om kartläggningen är påbörjad. Under hösten gjordes även en genomgång av utvalt resultat från BAMSE-studien (barn, allergi, miljö, Stockholm, epidemiologi) som ska komplettera resultatet från Hälsosam yrkesdebut kartläggning.

Under november och december påbörjades det förberedande arbetet av kommande fokusgruppintervjuer som kommer att hållas i mars 2015. Inbjudan om att delta, som skickades ut i december 2014, gick till de som svarade på enkäten. Cirka 30 personer kommer att intervjuas. Syftet med fokusgruppsintervjuerna är att få en fördjupad bild av frågeområdena runt bland annat medicinsk studie- och yrkesvägledning och arbetsmiljö.

I slutet av 2014 blev projektets första delrapport klar. Den handlar om arbetsskaderisker i yrken efter yrkesförberedande gymnasieprogram och innehåller jobbbrismatrisen som togs fram under 2013 och bearbetades under 2014 (CAMM-berättelse 2014:05 Arbetsskaderisker i yrken efter yrkesförberedande gymnasieprogram).

3. Hälsöfrämjande skola

Hälsöfrämjande skola – hälsoarbete i skola och förskola är ett samarbete mellan Centrum för arbets- och miljömedicin, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) och Centrum för hälsoekonomi, informatik och sjukvårdsforskning (CHIS). Under året har samarbetet fortsatt och evidensbaserade verktyg har framtagits både i form av en litteraturgenomgång av evidensbaserade strukturella interventioner och enkäter för skolan och förskolans personal för

kartläggning och behov av åtgärder som kan behöva utföras. Implementeringsguider har tagits fram för att användas vid förbättringsarbetet i skolan och förskolan. (Se vidare separat rapportering till HSF).

4. Stöd till SLL personal

Vi har under våren medverkat vid bedömning av ansökningar till Arbetsmiljölöftet, en projekt inom Stockholms läns landsting som syftar till att motverka negativa arbetsmiljökonsekvenser vid de stora förändringar som kommer att ske inom framtidsplanen. Projektledningen för Arbetsmiljölöftet har utöver detta beställt en fördjupad utvärdering avseende arbetsmiljö och hälsoeffekter av satsningar som beviljas medel från Arbetsmiljölöftet. Även implementeringsprocessen kommer att utvärderas. Denna utvärdering finansieras från Arbetsmiljölöftet och innebär att fem projekt per år väljs ut för en webbaserad utvärdering 2014 till 2016. En webbenkät har färdigställts och tillsänts utvalda projekt före samt efter genomförandet. Som ett komplement till webbenkäten planeras även intervjuer med femton projektledare och trettio medarbetare för att göra en processutvärdering av främjande och hindrande faktorer vid genomförandet av satsningarna. Satsningarna är av mycket olika art såväl avseende inriktning som antal engagerade medarbetare. Resultaten av utvärderingen kommer att sammanställas till en rapport till uppdragsgivaren december 2017. Rapporten kommer även att av representanter för Enheten för arbetshälsa presenteras vid möte med uppdragsgivaren med möjlighet till diskussion av resultaten.

5. Kartläggning av omgivningsbuller

Projektets första fas avrapporterades den 31 mars 2014 och finns beskriven i rapporten "Kvalitetssäkring och harmonisering av bullerkartläggningar i Stockholms län – Behovsanalys och förslag till strategi" (WSP 2014). Några av slutsatserna var 1) att det behövs en regional

vägledning för hur bullerkartläggningar på olika nivåer (kommun-, områdes- och lokal kartläggning) ska utföras, 2) att kvaliteten på underlagsdata för bullerberäkningar behöver förbättras och eventuellt samlas i ett regionalt system samt 3) att även resultatdata (kartorna) bör harmoniseras så att de kan presenteras på en regional nivå.

Resultaten från den första fasen beskrevs även i en artikel i tidskriften "Bygg & teknik" nr. 3 2014 (s. 12–17) och presenterades på konferensen ISEE (International Society for Environmental Epidemiology) i Seattle den 27 augusti 2014.

Under 2014 påbörjades utarbetandet av en regional vägledning för bullerkartläggningar på kommun-, områdes- och lokal nivå. Vägledningen ska också specificera krav för underlags- och resultatdata. Utöver detta ska även en metod för att kartlägga bullerfria områden tas fram. Två workshops har hållits i syfte att förankra och sprida information om projektet, en för akustikkonsulter (17 november) och en för kommunanställda och övriga berörda aktörer (15 december).

Som ett led i projektet kommer anställda i länets kommuner, främst från miljö-, plan- och trafik-enheterna, att erbjudas en grundläggande kurs i akustik med fokus på kartläggning av trafikbuller utomhus (10 mars 2015).

